

УДК 3.30.101.

Роман ФЕДОРОВИЧ,
Надія СИНЬКЕВИЧ

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Резюме. Досліджено історичні аспекти становлення економічного аналізу як науки, а саме, зародження, формування, розвиток та інтеграція.

The summary. The historical aspects of becoming of economic analysis as sciences are investigated in the article, namely origin, forming, development and integration.

Ключові слова: економічний аналіз, диференціація, система знань, ринкові відносини, управлінська діяльність.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин – одна із найважливіших і найскладніших проблем економіки незалежної України. Вона тісно пов'язана з недостатніми знаннями ринкових відносин, методів управління з метою забезпечення виживання й успішного функціонування підприємств в умовах господарського ризику, мінливого і часто невизначеного зовнішнього середовища. За цих умов зростає роль економічного аналізу як спеціального виду економічних досліджень, спрямованих на виявлення причинно-наслідкових зв'язків в економічних процесах з метою обґрунтування оптимальних управлінських рішень, пов'язаних з режимом стійкого функціонування підприємства. Його практичне значення визначається тим, що суб'єкти господарської діяльності мусять вписатися в ринкову систему, де важливу роль відіграють ціни, затрати, попит і пропозиція, конкуренція та ін. Тому вони повинні по-новому підходити до управління своєю діяльністю, адже дані економічного аналізу, тобто чим він детальніший, тим раціональніше управлінське рішення. Цим визначається суть аналізу як функції управління, як одного із видів управлінської діяльності.

Постановка задачі. З огляду на вищезазначене, в основу статті покладено дослідження історичних аспектів розвитку економічного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчаючи свою історію, минуле своєї справи, вчені-економісти по-різному розуміють і трактують методи її вивчення та дослідження. Тому й підходи до узагальнення та викладення даних питань були і є різними. Найповніше методологічні підходи до вивчення історії економічного аналізу сьогодні викладено в праці проф. І.Д. Лазаришиної «Економічний аналіз: історія та тенденції розвитку» [1]. Історичні аспекти формування і розвитку економічного аналізу розкриті і в інших роботах як вітчизняних, так і російських вчених-економістів, зокрема: М. І. Баканова, С. Б. Барнгольца, Ф. Ф. Бутинця, О. М. Кашаєва, В. В. Ковальова, Л. О. Лахтіонової, Є. В. Мниха, М. Г. Чумаченка, А. Д. Шеремета й інших.

Однак і сьогодні мало дослідженими залишаються окремі питання виникнення економічного аналізу як науки. На думку російського вченого-економіста В.В. Ковальова шукати їх марна справа, оскільки елементи аналітичної складової притаманні будь-якій господарській діяльності [2, с. 48].

Виклад основного матеріалу. Економічний аналіз як самостійна наукова дисципліна має свій предмет дослідження. Якщо розглядати в історичному аспекті визначення предмета економічного аналізу, то можна зробити висновок, що єдина точка зору відсутня. Всі визначення предмета економічного аналізу, які містяться в роботах вчених-економістів, можна розмежовувати на кілька характерних груп: господарська діяльність; господарські процеси; економіка підприємства; інформаційний потік; причинно-наслідкові зв'язки; відхилення показників господарської діяльності від базового рівня.

Якщо узагальнити характерні риси визначень, то стануть очевидними наступні намагання авторів визначати суть галузі науки; дати характеристику її мети; обмежити об'єкт дослідження (за рівнем господарювання); здійснити перехід від терміна «аналіз господарської діяльності» до терміна «економічний аналіз».

Заслуговує на увагу експеримент, запропонований Муравйовим А.І. [3, с.21], який полягає в заміні у визначеннях предмета різних авторів слова «економічний аналіз» на «планування», «управління» і т.д. і перевірці отриманих замін. Абсурдних визначень не

отримано. Це свідчить про те, що деякі визначення не містять того специфічного, що не дозволяє відрізнити економічний аналіз від інших наук. А предмет будь-якої науки, в тому числі й економічного аналізу, – це те специфічне, яке вивчає тільки дана наука, дає їй право на існування. Один і той самий об'єкт можуть вивчати багато наук, кожна з них знаходить у ньому специфічні сторони.

Критичне оцінювання різних визначень предмета економічного аналізу, дослідження їх переваг і недоліків згідно з сучасною теорією управління дають можливість зробити висновок, що в умовах ринкового реформування економіки України вичерпали себе визначення предмета аналізу, пов'язані з його об'єктами за рівнем господарювання, джерелами інформації, процесами виконання плану та ін. Визначення потребують певного уточнення, зокрема викликає сумнів визначення предмета економічного аналізу як інформаційного потоку, оскільки він є об'єктом вивчення економічної кібернетики, інформатики, статистики.

Найбільш розповсюдженим є визначення предмета економічного аналізу як господарської діяльності.

Однак господарська діяльність є також складним об'єктом, який вивчають багато економічних наук: бухгалтерський облік, статистика, фінанси, економіка галузей народного господарства і т.п. Кожна з цих наук досліджує той чи інший бік діяльності з метою вдосконалення управління об'єктом, підвищення його ефективності. Тому необхідно виділити ту частину в даному об'єкті, яка відноситься до економічного аналізу. При цьому необхідно, перш за все, керуватися вимогами, яким повинно відповідати визначення предмета будь-якої науки взагалі: 1) в галузях наук предмет співпадати не може, можуть бути спільними лише об'єкти вивчення; 2) визначення повинно містити мету галузі науки і відображати її основний зміст; 3) визначення повинно містити основні специфічні принципи пізнання предмета науки з урахуванням особливостей об'єкта.

Як відомо, господарська діяльність є сукупністю послідовних дій чи послідовною зміною процесів у вигляді причинно-наслідкових зв'язків.

Результати процесів, як наслідок, планують у відповідних показниках, обліковують у момент їх фактичного виникнення, а потім аналізують. Але аналізують не тільки самі результати як наслідок процесів, а причини їх утворення чи зміни.

Господарська діяльність характеризується великою кількістю причинно-наслідкових зв'язків. Поділ явищ на причину і наслідок умовний, бо в одному випадку причина породжує певний наслідок, а в іншому – наслідок вже виступає загальною причиною утворення нового наслідку. Наприклад, обсяг продукції – причина такого наслідку, як реалізація продукції, а вона, в свою чергу, є причиною іншого наслідку – отримання прибутку.

Одна причина може породжувати кілька наслідків безпосередньо, або через інші причини, які впливають на них. У наведеному прикладі обсяг продукції впливає не тільки на прибуток, але й безпосередньо на величину власних засобів, необхідних для фінансування діяльності підприємства, та на показники його фінансової незалежності, і опосередковано – на зміни термінів надання товарного кредиту покупцям та інші.

Один і той самий наслідок може породжуватися кількома причинами. Наприклад, обсяг реалізації продукції залежатиме від фінансового становища споживачів, зміни попиту і пропозиції, якості продукції, цінової політики і т.д.

Крім того, обсяг продукції одночасно є причиною і наслідком, бо так само формується під впливом різних причин (факторів). Щоб знайти можливості зростання обсягу продукції, а відтак вплинути на інші показники ефективності, необхідно проаналізувати причини (фактори) його зміни.

Тому, розглядаючи господарську діяльність як систему і виходячи з суті аналізу як методу пізнання, як функції управління, можна стверджувати, що предметом економічного аналізу є причини формування і зміни результатів господарської діяльності як наслідок впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів, що досліджуються з метою виявлення резервів підвищення ефективності виробництва і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

За допомогою аналізу встановлюють суть і змінюють причини, їх позитивний і негативний вплив на результати господарювання, оцінюють силу їх дії, а також умови, які їм сприяють.

Предмет економічного аналізу конкретизується в його об'єктах.

Кожен об'єкт економічного аналізу має свої особливості й відображається системою показників, які мають числове значення та характеризують обсяг, рівень, економічну ефективність та зміну об'єкта аналізу. Багатогранність господарських ситуацій, специфічність окремих видів аналізу ставлять перед ним завдання автономного характеру.

Досвід господарського розвитку свідчить, що перед економічним аналізом на різних етапах розвитку висувались різні завдання, підсилювалися деякі, інші відходили на задній план, по-іншому розставлялися відповідні акценти. Цей процес буде відбуватися, звичайно, й надалі.

Становлення економічного аналізу як науки зумовлювалося загальними об'єктивними вимогами й умовами, властивими появі кожної нової галузі наукових знань. Перша з цих вимог – практична потреба. Розвиток промисловості й інших галузей економіки, технічний прогрес – все це практично визначило умови виникнення економічного аналізу. Друга вимога пов'язана з розвитком самої науки в цілому і її окремих галузей. З розвитком науки проходила досить активна диференціація галузей. У результаті диференціації суспільних наук сформувався економічний аналіз, окремі форми якого були притаманні в основному обліковим наукам, зокрема: балансознавству, бухгалтерському обліку, статистиці. З розширенням запитів практики, поглибленням економічної роботи на підприємствах виникла необхідність аналізу як відособленої системи знань, оскільки облікові дисципліни вже не здатні були відповісти на всі вимоги практики.

Економічний аналіз виділився в самостійну науку порівняно недавно, і тому в історичному аспекті досліджений поки що недостатньо. Першу спробу дослідити історію розвитку економічного аналізу зробив проф. П.Т. Савичев у роботі «Экономический анализ – орудие выявления внутрихозяйственных резервов», що вийшла в Москві у видавництві «Финансы» 1968 року. Однак автор не дотримувався строгої історичної періодизації, за що і був критикований М.Л. Бакановим, А.М. Кашаєвим і А.Д. Шереметом у книзі «Экономический анализ» (теория, история, современное состояние, перспективы). – М.: Финансы, 1976 р. Якщо професор П. І. Савичев розглядає розвиток економічного аналізу з 1917 року, то М.Л. Баканов і А.Д. Шеремет у своїх працях висвітлюють його розвиток у дореволюційний період.

У розвитку економічного аналізу можна виділити такі періоди: I-й – з моменту становлення (90-ті роки XIX ст.) до початку 40-х років XX ст.

Його особливостями є:

- а) значний розвиток методики аналізу балансу;
- б) основним джерелом аналізу виступає бухгалтерський баланс;
- в) відсутність теоретичних розробок проблем економічного аналізу.

Певний вклад у розвиток економічного аналізу в цей період внесли роботи А.П. Рудановського, А.Я. Усачова, Б.К. Мокшанцева, О.О. Афанасьєва, Н.Р. Вейцмана, С.К. Татура, В.Л. Стіцького, П.М. Есманського, А.П. Александровича та ін.

У книзі «Анализ баланса», виданій у 1925 р., А.П. Рудановський виклав свій бухгалтерсько-аналітичний досвід як працівника обліку і зробив спробу теоретично узагальнити і формалізувати основні співвідношення балансу.

Зміст економічного аналізу висвітлив А.Я. Усачов у книзі «Экономический анализ баланса», що вийшла з друку в 1926 році.

Н.Р. Вейцман у роботі «Анализ хозяйственной деятельности предприятий по данным учета (счетный анализ)» (1938 р.) виклав своє трактування наукових передбачень аналізу, суть основних прийомів аналізу і його організації. Він розглядає собівартість, фонд заробітної плати, складові витрат як об'єкти аналізу.

Книга В.Т. Стоцького «Анализ хозяйственной деятельности промышленных предприятий» (1938 р.) – одна з перших робіт, де зазначаються недоліки теоретичних розробок основних принципів і методики аналізу господарської діяльності промислових підприємств. У ній викладені основи аналізу господарської діяльності, тобто його завдання, етапи аналітичної роботи, об'єкт і функції, взаємозв'язок аналізованих явищ тощо.

Підбиваючи підсумки довоєнного розвитку економічного аналізу, можна сказати, що він, в основному, був спрямований на розроблення практичних рекомендацій, як провести аналіз і, в першу чергу, аналіз балансу.

II-й – з початку 40-х років до початку 60-х років XX ст.

Його особливостями є:

а) в якості джерел інформації використовуються дані не тільки балансу, але й іншої бухгалтерської і статистичної звітності;

б) провідну роль відіграє аналіз виробничої діяльності підприємств, тоді як аналіз балансу набуває другорядного значення;

в) теоретична розробка методики економічного аналізу отримує чіткий галузевий напрямок: промисловість, сільське господарство, транспорт, торгівля і т.д.

Диференціація економічного аналізу по галузях народного господарства, що спостерігалася ще в довоєнні роки, набула в післявоєнний період свого подальшого розвитку. Але слід відзначити, що процес диференціації міг розвиватися тільки на основі глибокої розробки загальнометодологічних проблем економічного аналізу, на основі фундаментальних робіт у провідних галузях економіки.

У цей період розпочалося активніше розроблення теоретичних питань економічного аналізу, зокрема такими авторами, як М.С. Рубінов, Д.П. Раковський, Н.Р. Вейцман, С.К. Татур, І.А. Баканов, Л.Я. Розенберг та ін.

Особливе місце серед робіт цього періоду відводиться працям Г.Г. Поклада. Поряд з методикою загального аналізу автор наводить окремі розробки з оперативного економічного аналізу, викладає його особливості й методи проведення.

Процес диференціації зачепив економічний аналіз у сільському господарстві і торгівлі. Найактивніше розроблялися методи економічного аналізу в радгоспному виробництві. Значна увага приділялась економічному аналізу у сфері товарного обігу і, зокрема, аналізу власне торговельних, підприємств, що реалізують товари народного споживання, й аналізу підприємств і організацій матеріально-технічного постачання, які реалізують засоби виробництва.

III-й – з початку 60-х років до другої половини 80-х років XX ст.

Його особливостями є:

а) аналіз проводиться не лише за даними бухгалтерського балансу і офіційної звітності, що було характерно для I і II-го періодів. Відбулося його поглиблення в бік оперативності, ширше стала використовуватися обчислювальна техніка;

б) закінчилося формування внутрігалузевих методик економічного аналізу, відбувається розширення об'єктів і функцій аналізу.

У тодішніх умовах прискорився розвиток економічного аналізу як у теоретичному, так і практичному напрямках. Видають монографії, навчальні посібники, підручники, захищають кандидатські та докторські дисертації з проблем економічного аналізу. Проводять ряд наукових конференцій, присвячених методиці й організації економічного аналізу та питанням його вдосконалення. Посилюється роль економічного аналізу в господарській діяльності підприємств. Суттєво доповнюються методи аналізу, розробляються методики проведення оперативного, стратегічного, порівняльного, функціонально-вартісного аналізу, і все це з використанням обчислювальної техніки. Формується самостійна навчальна дисципліна «Теорія економічного аналізу», де висвітлюються філософські і політекономічні основи аналізу, зміст, предмет, методи, способи і прийоми економічного аналізу, система економічних показників, інформаційне забезпечення аналізу й організація аналітичної роботи.

Певне значення для розвитку економічного аналізу цього періоду мають роботи А.Ф. Аксьоненка, В.І. Валуєва, С.Б. Барнгольц, А.М. Кузьмінського, Б.І. Майданчика, В.Д. Пантелєєва, А.П. Сабурова, В.І. Страженова, М.Г. Чумаченка, А.Д. Шеремета, С.І. Шкарабана та ін.

IV-й – з другої половини 80-х років XX ст. по сьогодні.

Особливістю є:

а) зміна методики аналізу фінансового стану підприємства;

б) використання в економічному аналізі останніх досягнень світової науки і практики;

в) збагачення методичних арсеналів економічного аналізу, широке використання евристичних методів;

г) розширення об'єктів аналізу.

У вісімдесяти–дев'яності роки активно продовжується розроблення методологічних питань організації економічного аналізу в окремих галузях промисловості, намітилися тенденції переходу до аналізу на основі інтегрованого машинного порадження інформації,

продовжується процес подальшого вдосконалення інформаційної бази, посилюється зв'язок аналізу з процесом прийняття управлінських рішень.

Становлення України як самостійної європейської держави вимагає глибокого і копіткого дослідження її історії, становлення нації і національної свідомості. Необхідною складовою такого дослідження повинно стати вивчення історії економічної думки.

Становлення економічної думки в Україні відбувалося паралельно з аналогічним процесом в інших країнах світу. У вищих навчальних закладах працювали вчені – професіонали, які не тільки навчали студентів основ економіки, але й займалися науковими дослідженнями та публікацією їх результатів, що відповідно мало свій вплив на розвиток економічного аналізу як науки.

Українських учених-економістів було дуже багато, їх діяльність становить значний інтерес і вимагає спеціального дослідження. Таке дослідження провів професор Злупко С.М., де вперше розкрив суть, основні етапи розвитку, наукові напрями і школи української економічної думки від найдавніших часів до сучасності, оцінив наукове новаторство українських економістів та їхній внесок у світову економічну науку[4]. Найвидатнішими в цій когорті є М.П. Яснопольський, М. Туган-Барановський, М. Чомпа, Є. Слуцький та багато інших.

Зокрема, М.П. Яснопольський розглядав величину фінансових доходів держави залежно від різних господарських факторів, зокрема, від рівня інтенсивності та ефективності, враховувалась місцевість, де велось екстенсивне господарство і, згідно з проведеним аналізом, була менш фінансово спроможна від тих територій, де переважало інтенсивне господарювання. Крім того, вчений простежив зв'язок податкових тягарів із рухом населення, зробив висновок, що фінансова сила території послаблюється внаслідок заробіткової та іншої еміграції. Варте уваги твердження, згідно з яким міграція населення – це прагнення виправити господарське становище і недоліки фінансової системи з географічного погляду [4, с. 316]. На основі проведеного аналізу, врахування здобутків теоретичної думки М.П. Яснопольський дійшов висновку, що «сучасна фінансова централізація, яка особливо виявилася у державних витратах, становить тільки одну зі статей історичного розвитку і аж ніяк не необхідну. Важливість заслуги цієї централізаційної стадії полягає в необхідності координації частин держави для найкращого досягнення загальних для всього цього завдань». Однак постійне ускладнення завдань держави і культурного розвитку вимагає відповідної диференціації державної організації фінансів, зокрема щодо їх витрат. «Чим більше розвивається культура, – стверджував учений, – тим сильнішу протидію зустрічає централізаційна тенденція державних витрат». Такий загальний висновок зробив М.П. Яснопольський з географічного аналізу державно-фінансової, як він казав, фізіології, залишившись в історії економічної думки засновником просторової фінансової економетрії [4, с. 320].

Видатний український економіст-мислитель, класик світової економічної теорії Михайло Іванович Туган-Барановський за своє коротке творче життя написав низку фундаментальних наукових праць, які збагатили економічну думку новими ідеями.

Дослідження М. І. Туган-Барановського вперше опубліковане 1894 р. під назвою «Промислові кризи в сучасній Англії, їх причини і близький вплив на народне життя». У передмові до її другого видання (10.01.1900р.) М. І. Туган-Барановський відзначив, що його книга "присвячена дослідженню найзагадковішого і незрозумілого явища господарського ладу нашого часу – явища досі не остаточно ще з'ясованого в науці – періодичним промисловим кризам». Тим часом, кризи – іманентна властивість капіталістичного господарства, а їх чітке періодичне повторення вкрите таємницею. Розкрити цю таємницю намагалися ще до М. І. Туган-Барановського, але саме він дав наукову інтерпретацію причинно-наслідкових зв'язків циклічного характеру капіталістичного відтворення, розкрив його перспективи й обґрунтував методологічні засади прогнозування ринкової економічної кон'юнктури.

Учений дійшов до висновку про те, що економічні кризи не можна розглядати окремо від функціонування ринку, і тому друга частина його дослідження присвячена теорії ринку. Детальний опис і зіставлення фактів економічної кон'юнктури переконали дослідника в тому, що «криза залежить не тільки від випадкових причин, властивих певному історичному моменту, але й від постійно діючих, загальних причин, властивих сучасному культурно-економічному ладу».

М.І. Туган-Барановський поставив перед собою завдання з'ясувати ті загальні причини, які роблять окремі промислові кризи надто схожими за явищами і викликають повторення епох торговельного застою з чітко помітною правильною періодичністю. З цією метою він проаналізував ринкові відносини.

При розгляді економічних криз М.І. Туган-Барановський вдало поєднував теоретичні політекономічні знання з історією народного господарства та історією світової економічної думки. Саме ця тріада забезпечила вченому можливість всебічно аргументувати свої погляди.

Аналіз теорій криз в їх історичній послідовності становить велику пізнавальну цінність взагалі, та особливе значення вона має для розуміння економічних поглядів М.І. Туган-Барановського. Він не тільки розрізняв протилежні течії економічної думки, а в межах одного її напрямку виділяв окремі погляди.

Особливу цінність в теорії криз М.І. Туган-Барановського має аналіз симптомів їх виникнення і циклу відтворення. На основі багаточисельних даних він дійшов висновку, що «умови попиту на залізо знаходяться в особливо тісному зв'язку з фазами капіталістичного циклу». Характерною ознакою багатьох криз є посилення спекуляції нерухомостями, міськими землями. «Криз викликаються тим, що у фазі піднесення споживання капіталу йде швидше, ніж його утворення і тому чим меншим капіталом для підтримки своєї промисловості у фазі піднесення розпоряджається країна, тим швидше повинно закінчитися піднесення».

XX ст. повністю підтвердило теорію ринку, економічних криз і розбудовану на цій основі теорію економічної кон'юнктури М.І. Туган-Барановського, яка має велике наукове і прикладне значення. Цим науковим новаторством українського вченого скористалися вчені всіх напрямів економічної думки новітньої доби та окремі держави в проведенні економічної антикризової політики. Туган-Барановський досліджував майже всі проблеми тогочасної економічної теорії. Результатом цієї величезної роботи стала праця «Основи політичної економіки», в якій він відстоює необхідність застосування діалектичного підходу до вивчення економічних явищ і процесів; розробляє методичні основи побудови системи економічних понять. Застосовуючи прийоми порівняння, групування, графічний, розкладання цілого на складові й узагальнення, автор глибоко проникає в суть процесів і явищ, що відбуваються в господарстві країн Західної Європи, Сходу, а також Сполучених Штатів Америки.

Вклад Михайла Туган-Барановського є досить показовим з огляду на досконалість методики, завершеність і актуальність наукових досліджень.

Одним із яскравих економістів-новаторів початку XX ст. був львів'янин Павло Чомпа, з творчістю якого обізнані вчені у світі, але мало хто – в Україні. Павло Чомпа був службовцем Австро-Угорського банку у Львові. До 1904 р. опублікував низку невеликих за обсягом праць економічно-статистичного змісту, що були порадами в обрахунку доходів і видатків сімейного бюджету і т.п. [4, с. 332].

У першій половині 1910 р. П. Чомпа завершив дослідження «Нариси економетрії і на національній економії вибудованої і природної теорії бухгалтерії». Розшифровано цю назву підзаголовком, в якому відзначено, що на основі економетричних рівнянь доведено фальшивість тогочасної розробки балансів. Це дослідження було опубліковане у Львові окремою книгою у видавництві Спілки купців у друкарні А. Гольдмана.

У передмові до книги, яка заклала основи економетрії – нової науки XX ст., автор, передусім, піддав критиці тогочасну методологію складання балансів. "Наші баланси не зрозумілі", – заявляв П. Чомпа. Наприклад, товари оцінюються інакше, ніж валюти, інакше рухоме, ніж нерухоме майно. Це ж стосується майна одноосібного власника торговельного підприємства, майна члена товариства з обмеженою відповідальністю і т.п. Усе це, на думку П. Чомпи, є наслідком відсутності належної наукової основи в обліку. Через те дотеперішні теоретики балансів доходять хибних висновків і практичних рекомендацій. "Науковий характер теорії обліку, – пише економіст, – можна знайти лише з допомогою політекономії при підтримці юриспруденції і математики". У цих міркуваннях П. Чомпа сформулював свою теоретичну позицію, завдяки якій передбачалося проникнути у внутрішній зміст явищ і процесів при складанні балансів.

Вельми похвально, що світова громадськість визнає пріоритет Павла Чомпи у винаході економетрії. Ознайомившись, наприклад, з економічним дослідженням українського економіста, лауреата Нобелівської премії з економетрії, Регнар Фріш ствердив, що до появи

його статті у 1926 р., присвяченої економетрії, з цієї проблеми була опублікована монографія 1910 р. у Львові.

До когорти українських економістів-новаторів, які торували нові шляхи в розвитку економічної науки, належить Євген Євгенович Слущкий. Його узагальнення та синусоїдальне зображення хвилеподібного розвитку економіки мали принципове значення для розвитку економіко - математичних досліджень, були використані в інших галузях знань і сприяли застосуванню "спектрального управління" часового ряду у вигляді синусоїдів, що не є результатом реальних періодичних змін, а автоматичним наслідком статистичної стаціонарності. Однак складність математичного апарату, який використовувався у спектральній теорії, призвів до того, що вона уявляється доволі формальною, хоча досі не втратила свого значення.

У 30-х роках ХХ ст. праця Є.С.Слущкого, присвячена циклічному розвитку економіки, була видана англійською мовою і справила великий вплив на світову економічну думку. Їх можна впевнено зарахувати до наукових новаторств українського економіста.

Отже, остання третина ХІХ - перша третина ХХ ст. у розвитку української економічної думки характерна спалахом новаторських теорій, ідей і поглядів, що переконливо й аргументовано вийшли за національні межі, збагативши світову економічну науку[4, с. 370].

Подальший розвиток економічних наук відбувався під егідою будівництва соціалізму, комунізму з яскраво вираженим догматичним ухилом. Економічні науки змушені були спрямовувати свої зусилля на виправдання життєвості догматів марксизму-ленінізму, волюнтаристських рішень правлячої партії. Звідси стагнація, однобокість і закомплексованість наукової тематики, її відірваність від життя.

Виділення економічного аналізу в єдину систему наукових знань продиктоване його функціональною роллю і цільовою спрямованістю в управлінні. Значення аналізу не тільки не зменшується в умовах становлення ринкового середовища, а, навпаки, зростає у зв'язку з чітким розмежуванням відповідальності за прийняті управлінські рішення, посиленням мотивації вибору найефективніших варіантів управління в умовах конкуренції. Посилюється роль стратегічних аналітичних досліджень як з боку багатоваріантного пошуку для оперативної адаптації до змін ринкової кон'юнктури, так і з боку підвищення достовірності прогнозу з метою мінімізації ризику підприємства. Водночас в оперативному аналізі не лише виділяється пошук варіантів приведення економічної системи у регламентований вигляд, а й аналіз та оцінювання можливого ресурсного маневрування для мінімізації втрат і упущеної вигоди.

Висновки. Наука без своєї історії не є наукою. Там, де немає минулого, немає теперішнього, немає й майбутнього. Історичні традиції в галузі економічного аналізу є основою для його розвитку протягом десятиліть, та для гідного місця, яке йому відводиться нині та в майбутньому.

Таким чином, наука «економічний аналіз» не тільки має перспективу, а й є пріоритетнішою в складі національної системи економічних наук. Наведений короткий історичний нарис становлення і розвитку економічного аналізу дозволяє зробити висновок про те, що не зважаючи на наявні теоретичні розробки, більшість питань методики та організації економічного аналізу ще не повною мірою відповідають зростаючим вимогам управління в умовах розвитку ринкової економіки.

Представлена на розсуд читатів стаття містить низку дискусійних, можливо навіть суперечливих положень, що налаштовує авторів на отримання конструктивних зауважень і побажань та готовність до дискусії.

Використана література

1. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз: історія та тенденції розвитку: монографія / І.Д. Лазаришина. – Рівне: УДУВГП, 2002. – 182 с.
2. Ковалев В.В. Финансовый анализ: управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 432 с.
3. Муравьев А.Н. Теория экономического анализа: проблемы и решения / А.Н. Муравьев. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 144 с.
4. Злупко С.М. Економічна думка України: навч. посібник / С.М. Злупко. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 496 с.